

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

ML ./ riksåklagaren angående överlämnande enligt en europeisk arresteringsorder m.m.

(Hovrätten för Västra Sveriges beslut den 9 december 2015 i mål Ö 5086-15)

Högsta domstolen har förelagt riksåklagaren att skyndsamt inkomma med svarsskrivelse i målet.

Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens beslut och anser att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd.

Bakgrund

Den 6 juli 2015 utfärdade polska myndigheter en europeisk arresteringsorder för överlämnade till Polen av polske medborgaren ML för verkställighet av straff. ML dömdes den 30 november 2004 av Distriktsdomstolen i Poznan för förskingring till villkorligt fängelse i tio månader. Den 26 maj 2006 beslöt samma domstol att det ådömda fängelsestraffet skulle verkställas. ML närvarade personligen vid den förhandling som ledde fram till domen den 30 november 2004, men var inte personligen närvarande vid förfarandet som ledde fram till beslut i fråga om verkställighet.

ML greps och anhölls i Sverige den 16 september 2015. Den 18 september 2015 beslöt Vänersborg tingsrätt att häkta ML. Han är alltjämt häktad i ärendet.

Vänersborgs tingsrätt beslöt den 25 september 2015 att ML ska överlämnas till Polen för verkställighet av påföljd i enlighet med vad som framgår av den polska arresteringsordern. Tingsrätten beslöt även att han ska vara häktad tills dess att beslutet om överlämnande har verkställts. Tingsrätten anför i sina skäl att ML, såvitt framkommit, har varit närvarande vid den förhandling som lett till avgörande i fråga om skuld och påföljd, men inte vid senare beslut om verkställighet av den ådömda påföljden. Det efterföljande beslutet har inte utgjort ett förfarande vid vilket påföljden som sådan prövats (NJA 2009 s. 350). Det straff som frågan om överlämnande avser har således inte dömts ut efter förhandling i MLs utvaro. Inte heller annars har framkommit hinder mot överlämnade.

ML överklagade tingsrättens beslut.

Hovrätten för Västra Sverige beslöt den 19 oktober 2015 att inte meddela tillstånd till prövning av tingsrättens beslut. Hovrätten avslog även MLs yrkande om att bli försatt på fri fot.

Sedan ML överklagat hovrättens beslut meddelade Högsta domstolen, genom beslut den 2 december 2015, tillstånd till målets prövning i hovrätten. Vidare beslutade Högsta domstolen att ML skulle vara fortsatt häktad i målet. Högsta domstolen anför att det efter NJA 2009 s. 350 har skett en ändring i 2 kap. 3 § lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder (arresteringsorderlagen) på så sätt att punkt 6 införts. Denna ändring bygger på en artikel i rådets rambeslut 2009/299/RIF i vilken det sägs att överlämnande enligt en arresteringsorder utfärdad i syfte att verkställa ett fängelsestraff eller en frihetsberövande åtgärd får vägras efter ett beslut när personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen. Det framstår, enligt Högsta domstolen, som möjligt att den nya bestämmelsen i arresteringsorderlagen innebär att överlämnande ska vägras även i det fallet att ett beslut om verkställighet av ett villkorat fängelsestraff har fattats i den berörde personens utemål.

I beslut den 9 december 2015 fastställde Hovrätten över Västra Sverige tingsrättens beslut. Hovrätten anför att de förändringar som genomförts genom rambeslutet 2009/299/RIF syftar till att precisera och inskränka vägransgrunderna och, i synnerhet, utesluta möjligheten för den verkställande staten att villkora utlämning med krav på en förnyad prövning i den utfärdande staten. Ändringen har således inte haft till syfte att uppställa ytterligare krav på personlig närvaro eller förnyad prövning i den utfärdande staten. I enlighet med vad Högsta domstolen fastslagit i NJA 2009 s. 350, måste även bestämmelsen i 2 kap. 3 § 6 arresteringsorderlagen avse ett förfarande i vilket en prövning skett av antingen de skuldfrågor som ligger till grund för den påföljd som arresteringsordern avser eller av påföljden som sådan. Eftersom ML närvarade personligen vid den förhandling som ledde fram till domen den 30 november 2004 föreligger inte grund enligt 2 kap. 3 § 6 arresteringsorderlagen för att vägra ett överlämnande av honom till Polen. Den omständigheten att ML inte var personligen närvarande vid det förfarande som ledde fram till beslutet om verkställighet av det villkorade fängelsestraffet kan inte heller anses innefatta en kränkning av hans rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen).

ML har överklagat hovrättens beslut och yrkat att Högsta domstolen ska lämna begäran om överlämnande enligt europeisk arresteringsorder utan bifall samt att han ska försättas på fri fot. Han har härvid anført att det föreligger hinder mot beslut om överlämnande eftersom det skulle strida mot artikel 6 i

Europakonventionen. Han anför vidare att hans rätt till en rättvis rättegång har kränkts eftersom han varken kallats eller närvarat vid förfarandet som ledde fram till beslut i fråga om frihetsberövande påföljd i maj 2006. Han har till september 2015, då han greps av svensk polis, varit ovetande om att han har dömts att verkställa fängelsestraffet. Han gör gällande att en utevarodom ligger till grund för utfärdandet av den europeiska arresteringsordern och att Polen inte har ställt några garantier för att han får möjlighet till en ny rättegång efter överlämnandet. Vad gäller häktningen anför ML att det inte finns någon beaktansvärd risk att han avviker och att det inte kan anses att det föreligger risk att han försvårar sakens utredning eftersom det rör sig om överlämnande för verkställighet av fängelsestraff. Han anser att det torde vara tillräckligt med att han meddelas reseförbud eller skyldighet att anmäla sig hos polisen

Grunderna för min inställning

Rambeslutet

Den 13 juni 2002 beslutade Europeiska rådet om rambeslutet 2002/584/RIF om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna. Enligt artikel 1.1 i rambeslutet är den europeiska arresteringsordern ett rättsligt avgörande, utfärdat av en medlemsstat med syfte att en annan medlemsstat ska gripa och överlämna en eftersökt person för lagföring eller för verkställighet av ett fängelsestraff eller en annan frihetsberövande åtgärd. I artikel 1.2 stadgas att medlemsstaterna skall åta sig att i enlighet med principen om ömsesidigt erkännande samt bestämmelserna i rambeslutet verkställa varje europeisk arresteringsorder. Överlämnande får alltså inte vägras i annat fall än där det följer av rambeslutet.

Artikel 5.1 i rambeslutets ursprungliga lydelse gjorde det under vissa villkor möjligt att föreskriva att verkställigheten av en europeisk arresteringsorder, utfärdad i syfte att verkställa ett straff som beslutats genom utevarodom, var beroende av villkoret att den utfärdande staten lämnar tillräckliga garantier om att den berörda personen kommer att ges möjlighet till en förnyad prövning av beslutet i den utfärdande medlemsstaten och att bli dömd i sin närvaro.

Arresteringsorderrambeslutet ändrades genom rambeslutet 2009/299/RIF på så sätt att artikel 5.1 upphävdes samt att denna bestämmelse ersattes med den nya artikeln 4a. Enligt artikel 1 i rambeslutet 2009/299/RIF är syftet med detta rambeslut att stärka de processuella rättigheterna för personer som är föremål för straffrättsliga förfaranden och att samtidigt underlätta det straffrättsliga samarbetet, och särskilt att förbättra ömsesidigt erkännande av rättsliga avgöranden mellan medlemsstaterna.

Den nya artikeln som fördes in i arresteringsorderrambeslutet föreskriver att en verkställande myndighet, under vissa förutsättningar, får vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder, utfärdad i syfte att verkställa ett fängelsestraff efter ett beslut när personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen. Om

den utfärdande myndigheten i arresteringsordern bekräftar att något av vissa villkor för ett avgörande i utevaro är uppfyllt, får den verkställande myndigheten inte på denna grund vägra att överlämna den eftersökte personen.

I artikel 1.3 i arresteringsorderrambeslutet och i artikel 1.2 i rambeslutet 2009/299/RIF anges att rambeslutet inte ska påverka skyldigheten att respektera de grundläggande rättigheterna och rättsliga principerna i artikel 6 i Fördraget om Europeiska unionen. Av artikel 6 i fördraget framgår att de grundläggande rättigheterna, såsom de garanteras i europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, och såsom följer av medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner, ska ingå i unionsrätten som allmänna principer.

Arresteringsorderlagen

Med arresteringsorderlagen har rambeslutet om en europeisk arresteringsorder genomförts i svensk rätt. Enligt 2 kap. 1 § arresteringsorderlagen ska den som eftersöks enligt en arresteringsorder och som anträffas i Sverige, om inte annat sägs i lagen eller följer av någon annan lag, överlämnas till den utfärdande medlemsstaten. Överlämnande får ske för lagföring eller verkställighet av en frihetsberövande påföljd.

I 3 kap. 1 § i arresteringsorderlagens ursprungliga lydelse infördes en reglering om att ett överlämnande för verkställighet av en frihetsberövande påföljd som dömts ut efter en rättegång som hållits i den eftersöktes utevaro och utan att han eller hon har kallats personligen eller på annat sätt informerats om tidpunkt och plats för rättegången, endast fick beviljas om den utfärdande myndigheten lämnade garantier för att den eftersökte skulle ges möjlighet till en förnyad rättegång i den utfärdande medlemsstaten och att där bli dömd efter en rättegång vid vilken han eller hon hade möjlighet att närvara.

Enligt 2 kap. 3 § 2 i sin ursprungliga lydelse fick ett överlämnande inte beviljas om den utfärdande myndigheten inte lämnade sådan garanti som avsågs i 3 kap. 1 §.

Genom prop. 2012/13:156 genomfördes vissa lagändringar som krävdes för att genomföra delar av rambeslutet 2009/299/RIF. Bland annat upphävdes 3 kap. 1 § i arresteringsorderlagen. Samtidigt infördes en ny punkt i lagens 2 kap. 3 §. Enligt denna punkt får ett överlämnande inte beviljas om det avser verkställighet av en frihetsberövande påföljd som har dömts ut efter en förhandling där den eftersökte inte var personligen närvarande och om den utfärdande myndigheten inte har bekräftat att något av villkoren i artikel 4a1 i rambeslutet är uppfyllt.

Enligt 2 kap. 4 § 2 får ett överlämnande inte beviljas om det skulle strida mot Europakonventionen eller dess tilläggsprotokoll.

Min bedömning

Som ovan angivits får ett överlämnade inte beviljas om det skulle strida mot Europakonventionen.

I Europakonventionen ställs vissa minimirättigheter upp som ska tillkomma var och en som är anklagad för brott. Dessa innebär bl.a. att den åtalade ska ha tillräcklig tid och möjlighet att förbereda sitt försvar, rätt att försvara sig personligen eller genom rättegångsbiträde, rätt att förhöra vittnen som åberopas mot honom och att få vittnen inkallade för egen räkning (art. 6.3 b-d i konventionen).

I första punkten i preambeln till rambeslutet 2009/299/RIF anges att den tilltalade personens rätt att personligen närvara vid förhandlingen ingår i rätten till en rättvis rättegång i artikel 6 i Europakonventionen

Jag menar att reglerna om utevarodomar när det gäller överlämnande enligt en europeisk arresteringsorder tar sikte på och begränsas till förfaranden där skuldfrågan och straffet avgörs. Innan domstolen slutligen tar ställning i dessa frågor ska den åtalade ha fått kännedom om den gärning han eller hon misstänks för och ha rätt att försvara sig mot anklagelsen, bl.a. genom att förhöra åklagarens vittnen och kalla egna vittnen.

Motsvarande intressen gör sig inte gällande vid ett förfarande som innebär att det villkorade uppskovet med straffverkställighet upphävs på grund av att den dömda inte fullgjort sina skyldigheter enligt domen. Skuldfrågan och straffmätningen är bestämda genom den första rättegången. Den dömda är medveten om vilket straff som han eller hon har dömts till och om villkoren för uppskovet med straffet.

Det är också detta synsätt som kommer till uttryck i NJA 2009 s. 350 där Högsta domstolen slår fast att bestämmelsen i dåvarande 3 kap. 1 § arresteringsorderlagen får anses avse ett förfarande i vilket en prövning skett av antingen de skuldfrågor som ligger till grund för den påföljd som arresteringsordern avser eller av påföljden som sådan.

En allmän synpunkt i sammanhanget är att ett beslut om undanröjande av ett villkorligt anstånd med straffverkställigheten inte sällan torde grundas på att den dömda håller sig undan och därmed inte iakttar föreskrivna villkor. Det kan vidare antas att förfarandet för undanröjande av ett villkorligt anstånd med straffverkställigheten skiljer sig åt i de olika medlemsstaterna. Det är sålunda inte givet att ett undanröjande förutsätter en muntlig förhandling eller bestäms av en domstol. Ett närliggande svenskt exempel på det senare är förfarandet vid upphävande av ett beslut om verkställighet utanför anstalt vid intensivövervakning med elektronisk fotboja.

Jag instämmer i hovrättens bedömning att de förändringar som genomförts genom rambeslutet 2009/299/RIF syftar till att precisera och inskränka vägransgrunderna och, i synnerhet, utesluta möjligheten för den verkställande staten att villkora ett överlämnande med krav på en förnyad prövning i den utfärdande staten. Ändringen har således inte haft till syfte att uppställa ytterligare krav på personlig närvaro eller förnyad prövning i den utfärdande staten. I enlighet med vad Högsta domstolen fastslagit i NJA 2009 s. 350, måste även bestämmelsen i 2 kap. 3 § 6 arresteringsorderlagen avse ett förfarande i vilket en prövning skett av antingen de skuldfrågor som ligger till grund för den påföljd som arresteringsordern avser eller av påföljden som sådan. Eftersom ML närvarade personligen vid den förhandling som ledde fram till domen den 30 november 2004 föreligger inte grund enligt 2 kap. 3 § 6 arresteringsorderlagen för att vägra ett överlämnande av honom till Polen. Den omständigheten att ML inte var personligen närvarande vid det förfarande som ledde fram till beslutet om verkställighet av det villkorade fängelsestraffet kan inte heller anses innefatta en kränkning av hans rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europakonventionen.

Häktning

Vid handläggning av ärenden om överlämnande enligt en Europeisk arresteringsorder föreligger presumtion för att frihetsberövande ska ske av den person som begärs överlämnad. Endast då det inte föreligger flyktfara kan ett ärende handläggas med den berörde personen på fri fot. Omständigheterna i ärendet är inte sådana att flyktfara inte kan anses föreligga. ML bör därför vara fortsatt häktad i avvaktan på överlämnande.

Frågan om prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Genom NJA 2009 s. 350 klargörs att bestämmelsen i dåvarande 3 kap. 1 § arresteringsorderlagen får anses avse ett förfarande i vilket en prövning skett av antingen de skuldfrågor som ligger till grund för den påföljd som arresteringsordern avser eller också av påföljden som sådan, och inte ett sådant förfarande som endast avser verkställighet av villkorligt fängelsestraff.

Den ändring av arresteringsorderlagen som genomfördes genom prop. 2012/13:156 innebär inte någon förändring av rättsläget i detta avseende.

Enligt vad jag har erfarit råder inte någon oklarhet beträffande tolkningen av lagen i denna fråga. Klargörande uttalande från Högsta domstolen i denna fråga torde därför inte erfordras.

Mot denna bakgrund avstyrker jag prövningstillstånd.

Bevisuppgift

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i ärendet.

Kerstin Skarp

Per Hedvall

Kopia för kännedom till:

Internationella åklagarkammaren Göteborg (AM-125739-15)